

Begrunnelse for utdeling av Prisen til fremme av ytringsfriheten i psykisk helsevern – 2007

Bakgrunn:

Prisen til fremme av ytringsfriheten i psykisk helsevern deles ut til en person, institusjon eller organisasjon som har utmerket seg gjennom sitt arbeid med å aktualisere retten til den frie ytring samt betingelsene for dette i psykisk helsevern som system og den praksis som finner sted der. Prisvinneren bør også ha pekt på forslag til endringer som kan ivareta en grunnleggende respekt for mennesket, dets integritet og rett til ytring, medbestemmelse og deltakelse i behandlingssamarbeidet. Prisen deles ut årlig og består av en prissum på kr.10.000,-. Prisen vil bli utdelt i forbindelse med et årlig seminar som har den hensikt å skape oppmerksomhet rundt den enkelte prismottaker og prisens formål.

Om årets prisvinner:

Historien viser mange eksempler på krenkende og uverdigg behandling av enkeltmennesker og grupper av mennesker innen psykisk helsevern. Rettigheter knyttet til den frie ytring, rett til organisering og grunnleggende menneskerettigheter er og blir daglig satt på spill. Prisen til fremme av ytringsfriheten innen psykisk helsevern har til hensikt å rette oppmerksomheten mot og sikre vilkårene for den frie ytring på et bredt grunnlag både innen psykisk helsevern og i forhold til en samfunnspolitisk kontekst. I dette arbeidet deltar et mangfold av organisasjoner, grupper og enkeltpersoner.

Mandag 6. august den unge familiefaren Ali Farah utsatt for vold og en påfølgende uverdigg og livstruende behandling fra ambulansepersonell og politi i Sofienbergparken i Oslo. Saken er en talende illustrasjon på en form for institusjonell diskriminering som etniske minoriteter, mennesker med psykiske lidelser, rusproblemer og fattigdomsproblemer svært ofte utsettes for. Hjelpeapparatet og offentlig ansatte kan møte disse gruppene med fastlåste fordommer og en forutinntatt holding som reduserer og tingliggjør overnevnte personer når de søker hjelp. Slike fordommer, holdninger og handlinger finnes overalt i helse- og sosialsektoren, noe den tragiske hendelsen 6. august til fulle viser. Mange har påtalt at en hvit, etnisk norsk familiefar aldri ville blitt utsatt for en slik behandling fra offentlige tjenesteytere.

Hendelsen i Sofienbergparken blir ytterligere forverret ved at de impliserte tjenesteyterne og deres overordnede, ikke evner å erkjenne feilegrepet og ta offentlig selvkritikk. Tvert imot forenes deres krefter i å forsvare de handlinger som ble gjort og de holdninger som ble vist. Ydmykhet og kritisk bevissthet om egne og andres holdninger og fordommer er rungende i sitt fravær. Det samme gjelder å påtale yrkesetiske retningslinjer og påpeking av praksis som bryter med disse gjennom avvik, feilbehandling utilbørlig oppførsel hos offentlige tjenesteytere.

Det har i de senere vært stor oppmerksomhet omkring ”whistleblowere” eller ”varslere”. Personer som har mot, evne og styrke til å si fra, ytre seg om holdninger og handlinger som er urettferdige, undertrykkende eller maktovergripende. Vi vet lite om denne oppmerksomheten har bidratt til at flere sier i fra om uverdigg eller undertrykkende forhold for eksempel i helse- og sosialsektoren. Et paradoks er at samtidig med denne oppmerksomhet har flere helseforetak innført at ansatte skal undertegne en lojalitetserklæring som bl.a. innebære å ikke uttale seg offentlig uten godkjenning. Historien har vist at det er meget viktig at enkeltpersoner eller grupper av personer har mot og styrke til å si i fra i det offentlige rom for å kunne skape endring og forbedring. Nedleggelsen av Reitgjærde sykehus på 1980-tallet er et talende eksempel på dette.

Årets prisvinner var en av de få hadde mot og styrke til å si i fra. Til å tale offentlige tjenesteytere og ditto ledelser i mot – heve sin stemme og uttrykke sin opplevelse av hendelsen i Sofienbergparken. Denne stemmen ble en velbegrunnet faglig kritikk av den skandaløse behandling som Ali Farah ble utsatt for. Prisvinneren fremførte en kritikk som både handlet om den konkrete hendelsen og en perspektivering av at dette var en form for behandling som andre personer også utsettes for. Særlig gjelder dette grupper som er marginalisert i det norske samfunn. Samtidig fremholdt prisvinneren pasienters rett til å klage på uverdigg behandling, rasisme og diskriminering. Fagpersonell må erkjenne denne retten parallelt med at en kritisk gransker og endrer holdninger og handlinger som opprettholder alle former for uverdigg behandling. Dette er fagpersonalet yrkesetiske og moralske plikt. Prisvinneren viser mot og styrke til å si fra, til å stå imot de mange og devaluerende maktkulturer. Samtidig legemliggjør hun gjennom å fortelle om sine erfaringer, idealet om vi alle bør varsle om kritikkverdigg og dehumaniserende praksiser.

Prisen til fremme av ytringsfriheten i psykisk helsevern – 2007 tildeles:

Sykepleier Ragnhild Storstein Spilker.